

**SVENSKA
FOTOBOKS-
PRISET**

RIVAL

DEN 1 NOVEMBER 2011

välkommen

MAGNUS
WESTERBORN
ORDFÖRANDE
FOTOFÖRFATTARNA

Sätt spotlight på fotoboken!

I ÅR LÄMNADES ÖVER HUNDRA bidrag in till Svenska Fotobokspriset, 20 fler än i fjol. Årets jury hade därför en grannliga uppgift då den efter en hård dags arbete enades om de fem nominerade böckerna av Nils Petter Löfstedt, Maria Miesenberger, Hendrik Zeitler, Mikael Olsson och Catharina Gotby.

Jury, som växlar år för år och som alltid sätter sin egen prägel på nomineringarna, satt i år fotografen Julia Peirone, konstnären Marianne Lindberg De Geer, fotografen Eric Ericson och filmaren Ruben Östlund (som ni för övrigt kan läsa en intervju med på sidan 27).

Det stora antalet böcker är glädjande och speglar ett ökande intresse för fotoboken och fotoboksutgivningen i Sverige. Det fanns kommersiella böcker från

**Fotoboken blickar ibland
också in i olika kulturer, in
i andra människors liv,
eller besöker platser man
aldrig kommer till.**

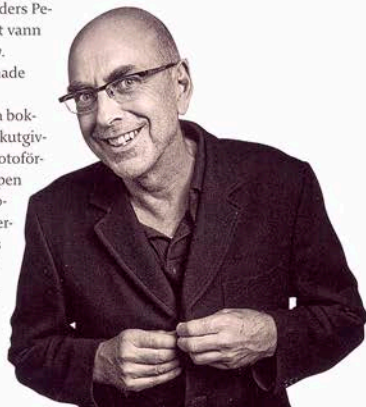
stora etablerade förlag och konstnärliga alster som fotografer själva publicerat och formgivit. Möjligheterna att ge ut sin egen fotobok har aldrig varit större. I dag kan fotografen skapa och producera boken i sin egen dator, det har blivit enklare och billigare att trycka, och via internet kan man få hela världen som publik. Men man kan också fundera kring hur läsarna och köparna ska hitta till upplevelsen i fotoboken.

Vi vill med Svenska Fotoboksprisdagen sätta en spotlight på fotoboken och hoppas att den når ut till en större publik. Fotoboken är också så mycket mer än bara bilder, den är formgivningen, typsnittet, texten och papperskvaliteten.

Fotografer är ofta nyfikna människor. Fotobokens berättande ger inte bara tillträde till hur och vad fotografen ser, den blickar ibland också in i olika kulturer, in i andra människors liv, eller kanske besöker platser man aldrig kommer till. Fotoboken har en stor bredd i berättandet, det är ofta som att få med sig en liten egen utställning hem.

Svenska Fotobokspriset delas i år ut för sextonde gången och priset instiftades av Fotoförfattarsektionen 1996 för att uppmärksamma och stimulera kvalitativ fotoboksutgivning. Prisets första vinnare var Anders Petersen med sin bok *Ingen har sett allt* och förra året vann Hannah Modigh med boken *Hillbilly Heroin, Honey*. Övriga vinnare genom åren och årets alla inlämnade bidrag finner ni listade längre in i tidningen.

Vi vet att fotografer ofta arbetar länge med sina bokprojekt och många finansierar sedan själva sin bokutgivning, men vi vet också hur svårt det är att nå ut. Fotoförfattarnas uppdrag är bland annat att lyfta kunskapen om fotoboken, hjälpa den att nå läsarna, att få biblioteken att förstå hur viktigt det är att fotoböckerna finns på deras hyllor, att den uppmärksammas av media och recenserar. Därför känns det viktigt och väldigt roligt att uppmärksamma fotoboken med en egen dag. Vi vill sätta fokus på att den är en alldeles egen litterär genre. Låt fotoboken få all uppmärksamhet den förtjänar. ☒

SVENSKA
FOTOBOKS-
PRISET

Och de nominerade är... »

»Jag vill att alla ska se sina egna minnen«

Maria Miesenbergers fotobok *Sverige/Schweden* är ett oroande familjealbum på 2 kilo. Allt finns där; picknicken, gungan, blöjbarnet, fotbollsleken, men personerna är svårtade och bakgrunderna upplösta platser utan specifika drag.

– Någon kan tycka att ett fotografi är vackert och romantiskt, medan en annan betraktare upplever samma foto som en brutal och grym bild av ett övergrepp, säger Maria Miesenberger.

Projektet har pågått sedan 1992 och utgår från de fotografier som framför allt Miesenbergers far har bevarat från hennes egen barndom. Hon tillbringade somrarna i Skåne och i Österrike (faderns hemland) och hon har tagit negativen och kopierat upp bilder, målat över personerna, fotograferat av dem och jobbat i mörkrum med varje enskilt motiv.

För fyra år sedan bestämde sig Maria Miesenberger för att det var en bok hon skulle göra för att sammanfatta det omfattande arbetet. Den skulle bli klar i tid till en utställning 2009, men det gick inte alls. Först i våras kom den äntligen från tryckeriet i Tyskland. Steidl är förlaget, känt för sin för fotograferna plågsamt långsamma boktryckarprocess.

– Den har tagit oerhört mycket kraft, mycket beroende på att jag ville vara kompromisslös i genomförandet. Jag tyckte att projektet förtjänade att bli väl omhändertaget och jag har höga ambitioner, då tar det tid, säger Maria Miesenberger på en soffa mitt i sitt kaotiska kontor i Stockholm.

Lokalen blev skadad vid en renovering förra året och är ännu inte återställd. Men boken gör en grop i sammetsdynan

intill henne och hon är mycket glad över resultatet.

Tanken var att skapa ett slags fotoalbum utan kronologi, en berättelse som fortsätter i evighet och som man kan slå upp var som helst längs vägen. Det finns ingen början och inget slut, en ny generation tar hela tiden över. Maria Miesenberger vill att det ska vara en rytmisk berättelse om att vara människa.

– Jag har raderat identiteten på alla de som syns på bilderna och genom det förhoppningsvis öppnat för alla att se sina egna minnen i dem. Eller så väcker det tankar som man inte var beredd på, drömmar om hur det var eller kunde ha varit.

Det är en brutal handling att göra människor till svarta skuggor som vandrar runt i en paradiskisk miljö. Maria Miesenberger jobbar mycket med balansen mellan svårta och det vackra, hon menar att det får bilderna att vibrera och tala till betraktaren.

Arbetet med boken Sverige/Schweden har skett i nära samarbete med formgivarna Ulf Greger Nilson och Björn Kusoffsky. Tekniskt sett liknar bilderna varandra och det var en utmaning att få berättelsen levande utan att man »sömnar av tristess efter tio sidor«. De har provat sig fram med tempo, format och mellanrum.

– Det har varit roligt att se hur andra tänker omkring ens eget material. Björn och Ulf Greger föreslog till exempel att jag skulle ha en liten pojke på omslaget. De har ju själva varit små pojkar och det var en fin bild. Men för mig var det självklart att boken berättas ur en flickas perspektiv, säger Maria Miesenberger.

Sverige/Schweden
Formgivning:
Greger Ulf Nilson
och Björn Kusoffsky
STEIDL/GUN

NAMN Maria Miesenberger.

BOR Stockholm.

FÖDD 1965.

ARBETAR MED

Fotografi men även med textila skulpturer och skulpturer i aluminium och brons.

Slog igenom med just fotoutställningen

»Sverige/Schweden« på 1990-talet.

FOTOBOK SOM INSPIRERAT »This is Me, This is You« av Roni Horn.

– Min oro inför att göra en bok handlade om att det är svårt att reproducera bilderna i tryck, utan att det ser ut som om de fått ett photoshop-filter lagt över sig. De är skapade helt med analog teknik och mötet mellan det analoga och det digitala i trycktekniken har inte fungerat så bra tidigare när det gällt just de här bilderna.

Med envishet – och tålmod – har problemen gått att övervinna. Nu tycker Maria att bilderna klarar sig precis lika bra som i utställningssammanhang. De har visats på utställningar i omgångar över åren. Hon har gjort olika sviter, exempelvis en med uppställda gruppbilder, en med fokus på barnets lek, en med spädbarn. I boken har de blandats samman utifrån en ny dramaturgi, tillsammans med bland annat en text av Elfriede Jelinek som Maria Miesenberger fick tillåtelse att använda. Hon tyckte att den harmonierade med hennes egna tankar.

Under hösten visas några av bilderna ur boken i Liljevalchs utställning *Helvete*, där de följdriktigt står för hot, rädslo och undertryckt skräck. I sitt sammanhang som familjealbum är det inte alls lika självklart hur man läser av samma fotografier.

Hur vore det att vinna priset?

– Underbart. Det skulle vara kronan på verket på denna kompromisslösa resa och bekräfta att det varit värt all möda och väntan för alla inblandade.

/ JOSEFIN GLEVIK

MARIA MIESENBERGER »Någon tycker att ett fotografi är vackert och romantiskt. En annan upplever samma foto som ett övergrepp.«

»Det svåraste var att få det färdigt utan att bli upptäckt«

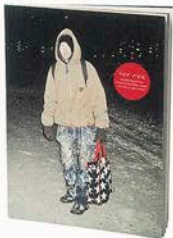
Det var Nils Petter Löfstedts kompis Erik Vestman som hittade det. Han kröp in mellan stenarna under piren strax utanför Malmö och upptäckte ett stort hålrum, och så tog han med sig Nils Petter dit. De hade gjort en del gatukonst tillsammans tidigare, bytt ut gatstenar, satt upp plancher, målat meddelanden. Den här gången bestämde de sig för att bygga ett helt rum med tak, väggar, lister och parkettgolv inuti piren. De höll på i sex månader.

– Det kändes omöjligt och härligt, läget var perfekt, säger Nils Petter Löfstedt i vårt samtal som pågår medan hans lilla dotter tar en eftermiddagslur.

– Det svåraste var egentligen att få det färdigt utan att bli upptäckt. Vi cyklade ut med materialet, det gick bara att arbeta på nätterna och det tog allt krut. Man var trött när det var dags att gå till det vanliga jobbet på morgonen.

Själva dokumentationen av projektet kom igång efter hand. Att bygga rummet var huvudfokus, men eftersom Nils Petter Löfstedt alltid fotograferar – assisterat, haft utställningar, gjort boken Club 13 – väcktes snart idén om att följa förloppet genom kameraögat.

Hela processen är fångad med härd blix i kolmörker, utom de fotografier som visar när rummet står färdigt. Då satte Nils Petter Löfstedt fast slavblixar på pakethållaren för att skapa inredningsbilder med Ikea-look. Han placerade ut dem i rummet och allt blev upplyst. Och så avslutas boken i ett annat ljus när hela betongfundamentet där rummet en gång fanns är borta.

The Pier
Form: André Principe
PIERRE VON KLEIST EDITIONS

NAMN Nils Petter Löfstedt.

BOR Malmö.

FÖDD 1980.

ARBETAR MED Har tidigare gjort »Paragraf 23«, stillbildsfilmer från Hvitfeldtska gymnasiet där ungdomar stängdes in av polisen under EU-toppmötet i Göteborg 2001. »Club 13«, fotobok om Malmös nattliv. Diverse gatukonst och Vit Pälss kommande musikvideo.

FOTOBOK SOM INSPIRERAT »Vännerna från Place Blanche«, Christer Strömholm.

– När utrymmet tog form och väggarna kom på plats, började jag inse att det kunde bli något intressant. Från grus och sten till rum fyllt av människor. Det var en bildmässigt spännande förvandling.

Nils Petter Löfstedt brukade titta på dagens bilder när han kom hem vid femtiden på morgonen. Han var stolt över vad de skapade tillsammans, men visste inte vad han ville göra av bilderna. Vissa dagar använde han knappt kameran, aktiviteterna var helt beroende av vad de hade fått tag i för virke för dagen.

Så småningom började han visa fotografierna för nära och kära och insåg att det ändå var svårt att beskriva vad de egentligen höll på med ute på den blåsiga piren om nätterna. De upplysta ögonblicken visar snickrande, bärande och målade.

– Jag förstod att jag var tvungen att förklara platsen lite mer, att man behövde en översikt för att förstå var rummet låg. Men jag gillar också att det är konstigt och att man inte riktigt begriper. Det där är en balansgång, säger Nils Petter.

– På ett sätt är det en fördel att vara mitt i något när man berättar en historia, men på ett sätt kan det också vara en nackdel. Jag kanske missar detaljer för att jag tar dem för givna.

Från början hade Nils Petter Löfstedt och Erik Vestman tänkt vara anonyma, men när Nils Petter såg över sina stillbilder och insåg vad han hade samlat på sig, kändes det tråkigt att inte få visa upp det. Samtidigt var det lite oroliga för vad som kunde hända, kanske skulle deras projekt bötfällas? Den första presentationen blev ett stort bild-reportage i Sydsvenskan och efter de po-

sitiva reaktionerna kändes det möjligt att satsa på en bok.

– Jag har en väldig kärlek till fotoboken som form och att få göra böcker har varit min drivkraft som fotograf. Berättelsen föll sig naturligt när det väl blev klart med ett förlag, den var ganska färdig i huvudet när vi satte igång. Jag vill visa projektet från ax till limpa, mycket konkret.

Nils Petter Löfstedt gjorde en film också, som har visats på svr, och en stillbildsutställning, som hängt på Fotografiska museet.

Rummet finns inte längre. Malmö kommun lät det vara i fem månader innan de tog bort allt. Under de månaderna kom många besökare. Fyra fulla gästböcker vittnar om att gäster firat midsommar, sovit över eller kommit på kulturell sightseeing. Där passerade kids, graffitimålare, gamla gubbar och fulla efter-krogen-människor. De flesta har tagit väl hand om utrymmet, de har sopat, lämnat presenter, saft och bullar.

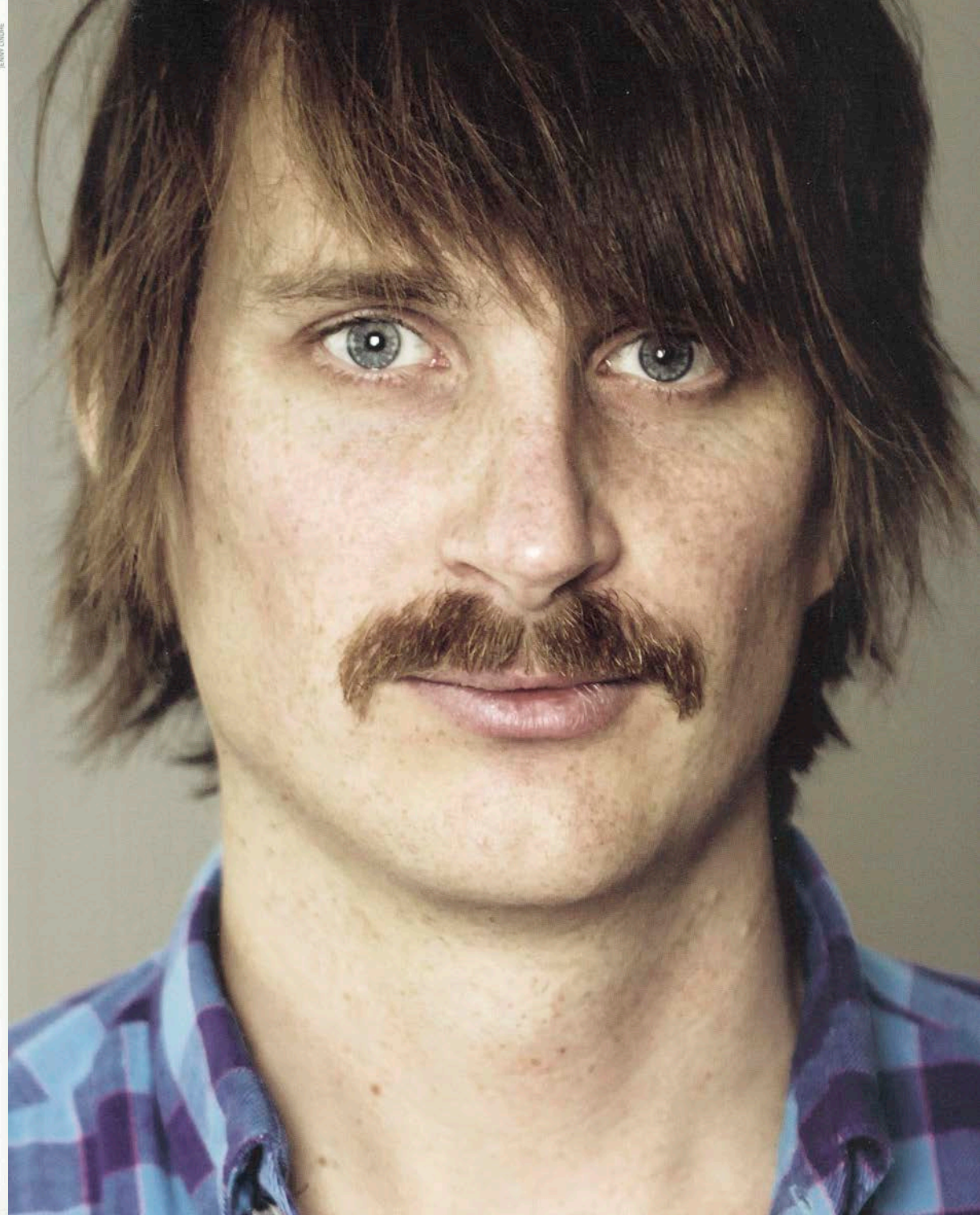
– Fast det blev ändå ganska nedgåendet. Vi hade precis bestämt att vi skulle renovera när kommunen rev det. Så det blev inget mer.

Vad skulle det betyda för dig att vinna priset?

– Det vore förstås väldigt kul och det kanske skulle kunna hjälpa mig att göra nästa bok.

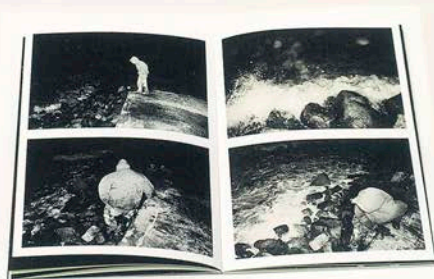
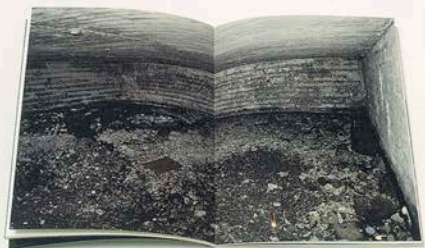
Samtidigt känns det märkligt att det här projektet får så mycket uppmärksamhet, det är ju något som från början är gjort i det fördolda.

/ JOSEFIN ÖLVIK

NILS PETTER LÖFSTEDT »Jag har en väldigt kärlek till fotoboken som form och att få göra böcker har varit min drivkraft som fotograf.«

»Jag tror att jag är en allmängiltig människa«

Fotoboken »Presence« handlar, som titeln antyder, om närvaro.

– Bilderna i boken valde varandra, nästan som av sig själva. Idén hade funnits med mig i flera år innan jag formulerade den i fotografier, det var härligt att det var så lätt, säger hon över en kanelbulle en klar måndagseftermiddag på ett café i Stockholm.

Men det handlar även om vissa minnen som Catharina Gotby vill bevara. Hon rekonstruerade miljöer, intryck, föremål och ljus som en gång fastnat i hennes inre. Så småningom blev det en historia som hängde samman på sina egna grunder.

Omslaget till Catharina Gotbys bok visar en kraftig trädstam omslingrad av tunnare grenar. Kanske är det en kärleksfull kram, kanske är det en parasitväxt som lever på moderträdet. Kanske är det en död form, som står förtorkad sedan åratals. Det är svårt att avgöra.

Innanför pärmarna finns bland annat en molnig himmel, ett mörkt gammalt träskåp och en ung kvinna som står på en sandstrand. Klassiska motiv som de flesta kan relatera till, minnas till.

– Ett träd är inte bara ett träd, det fylls även av betraktarens egna associationer. För mig är tankarna hos betraktaren det viktigaste. Ett träd kan vara lockande, farligt, trevligt och förskräckligt – att saker är komplexa gör dem intressanta.

– Bokprojektet föddes i ett behov av att återknytta till min känsla för stillheten och fördjupa närvarokänslan. Att till exempel dricka ett glas vatten kan bli en stor upplevelse om jag använder alla mina sinnen.

»Presence« utgår från att en människa är allt det hon varit med om, samtidigt som

hon är just den hon är i dag. Att vi bär våra minnen som rum att gå in i, dyka ned i.

– Allt konstnärligt arbete måste tangera inre skikt för att fördjupas. Annars är kulturen, konsten och specifikt fotografiet, endimensionellt och platt.

Det krävs trygghet för att klara av att släppa efter och bara vara. Catharina Gotby låter handen och blicken hålla på med sitt och hon upplever ett stort lugn i att kreativiteten formar sig själv.

Men ibland har hon känt att hennes kreativitet blivit farlig eftersom den är så kraftfull, den kan dra iväg utom kontroll och risken är att hon tar slut av för mycket arbete.

Catharina Gotby har tidigare följt människor på psykiatriska sjukhus, stripteaseklubbar och på högriskfångelser, hon har ägnat sig åt självporträtt och avbildat landskap som existentiella tillstånd.

Hon är utbildad inom den dokumentära fototraditionen, men har gått från att avbilda människor till att i stort sett bara fotografera utifrån egna inre upplevelser. För henne är det en naturlig utveckling och ett sätt att prova nya metoder.

– Allt i *Presence* utgår från känslor inom mig, men jag tror att jag är en allmängiltig människa och att alla förr eller senare upplever detsamma som jag.

Att göra böcker är också ett sätt att skapa en form av sitt arbete. Det här är Catharina Gotbys fjärde bok, tidigare har hon givit ut *Evtigt brinnande tid*, *Med kroppen som slagfö* och *Sång*. Liksom den nu aktuella *Presence* är ett par av dem samarbeten med formgivaren Patric Leo.

– Att göra en bok är ett sätt att spara och bevara, det blir symboliskt på något sätt.

Presence
Form: Patric Leo
AMFORA/MAX STRÖM

NAMN Catharina Gotby,
BOR Stockholm,
FÖDD 1955.

ARBETAR MED Radiodokumentärer, skrivande och film parallellt med fotograferandet. Hennes fotoprojekt handlar om existentiella frågor och människors inre.

FOTOBOK SOM INSPIRERAT »Farewell Photography« och »Memories of a Dog« av Daido Moriyama.

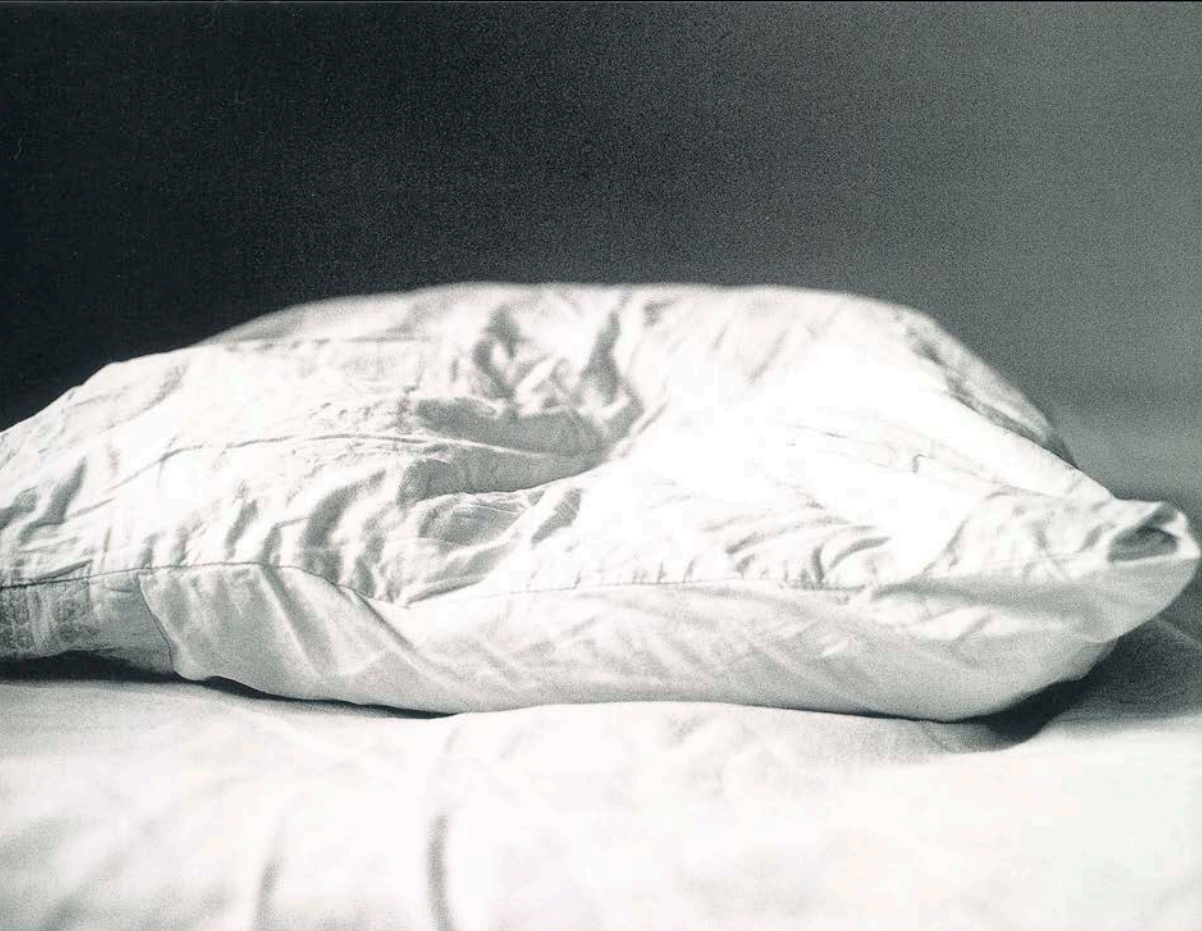
Och det är ju på så vis man tar del av varandras arbeten. Jag har många fotoböcker hemma, men skulle önska att jag ägde ännu fler.

Hur skulle det vara att vinna?

– Det vore förstås roligt, bekräftelsen är betydelsefull. Jag lyssnade på Beate Grimstruds Sommarprogram och känner mig lite som henne. Hon beskrev när hon var nominerad till Augustpriset och bestämde sig för att lägga en tredjedel av tiden på att vara glad och resterande tid på att tänka att hon kanske inte skulle få det. Men det är svårt.

/ JOSEFIN OLEVIK

CATHARINA GOTBY »Bokprojektet föddes i ett behov av att återknyta till min känsla för stillheten och fördjupa närvarokänslan.«

»Texten fick inte ta fokus från bilderna«

Det var försommar år 2000 när Mikael Olsson första gången styrde bilen mot Frösakull utanför Tylösand. En kompis som jobbade på ett arkitektkontor i Stockholm hade berättat att Bruno Mathssons sommarviste låg tomt och i princip orört sedan möbelformgivaren dött 1988. Arkitektkontoret stod i begrepp att köpa huset. Kanske att Mikael ville ta några bilder av det?

–Tja, varför inte.
Med husnyckeln i fickan körde han de 14 milen från Göteborg.

– Jag hade ingen närmare relation till Bruno Matsson och tänkte väl att jag skulle få se ett hus som var lite coolt, säger Mikael.

Mötet med Frösakull den dagen blev början på en förälskelse. Ett forskningsarbete och en smärre besatthet.

Huset var visserligen coolt, men mycket mer än så. Det var ett liv. Det var spären av idéer och en ideologi som förespråkade ljus, luft och frisksportarliv. Vardagsrummets två ytterväggar är av glas från golv till tak och den omgivande tallskogen blir en del av rummet. Köket är extremt flexibelt. Både spis/ugn och arbetsbänk är utformade som nätta enheter på hjul som går att dra med sig dit helst man önskar.

– Jag ser det som ett koncentrat av den svenska modernismen, säger Mikael Olsson.

Under sex års tid reste han dit flera gånger om året. Han stannade en eller ett par dagar. Tog in på ett närliggande vandrarhem eller sov helt enkelt i det övergivna huset. Kokade te, intog hemmet. Och han fotograferade. Alla årstider och tider

Södrakull Frösakull
Form: Daniel Carlsten,
Jonas Jansson,
Mikael Olsson.

STEIDL

NAMN Mikael Olsson.

FÖDD i Lerum utanför Göteborg 1969.

BOR i Göteborg och i Stockholm.

GÖR Arbetar med fotografi – utställningar, egna projekt och uppdrag.

AKTUELL MED Boken »Södrakull Frösakull«.

BÄSTA FOTOBOKSMINNE Brassai, »Paris de nuit«, första utgåvan från 1933.

på dygnet. För honom handlar det om en undersökning där fotografi, arkitektur och bevarande samspelar, men även om idéer om voyerism, perception och minne.

Mest tid och arbete har Mikael Olsson lagt på Bruno Mathssons forna sommarhus Frösakull. Men arbetet omfattar även fotografier av Mathssons permanentvilla Södrakull strax söder om Värnamo. Dit har Mikael däremot inte haft tillträde utan fotograferat genom fönster och den övervuxna exteriören.

Tanken på att göra en bok föddes tidigt i processen. Redan i ett tidigt skede tänkte sig Mikael Olsson att den i så fall skulle bli en av de runt 300 titlar som årligen ges ut på det ansedda tyska konstboks-förlaget Steidl.

– Nästan inget förlag vill ge ut en fotobok. Det är väldigt dyrt och svårsålt. Jag ville genomföra min idé från början till slut. Inte hamna i det läget att boken förvandlas till något som är anpassat efter förlagets önskningsar.

Vid ett av samtalerna med förläggaren Gerhard (som också är förlagets grundare och ägare) i maj 2004 blev Mikael Olsson ombedd att ringa tillbaka – i augusti. Vilket han gjorde. I tyska Göttingen, där förlaget ligger, möttes de senare för att titta på bilder och diskutera samarbete. Utan att blinka köpte Gerhard Steidl Mikael och formgivarnas idé om bokens utformning och pappersval. Även i detaljer som att trycka på omslagsväven och på baksidan av skyddsomslaget. Och ha foliering i färgen mässing, som en referens till husets beslag.

– Gerhard är fantastisk. Han har en sådan nödkoll. På sådant som vilken tillverkare av svart färg som passar bäst

till ett visst papper och hur trycket doftar. Det finns säkert andra som trycker lika bra men ingen som har den kunskapen och de distributionskanalerna. Och han ville ge ut det här för att han gillar det.

Överenskommelser mellan fotograf och förläggare kan se olika ut, även från bok till bok inom samma förlag. För Mikael Olssons del innebar utgivningen att han försåg Steidl med material till bokens innehåll och formgivning. Förlaget i sin tur stod för papper, tryck och distribution av upplagan på 2 600 exemplar.

Vad var viktigt när du skulle göra din bok?

– Jag ville göra en bok som var ett eget konstverk. Det var viktigt att formatet var sådant att man lätt kan umgås med boken. Ha den med sig när man reser eller i sängen. Inget stort skrytverk. En papperskvalitet på en jämställd nivå med bilderna. En diskret paginering. Texten fick inte ta fokus från bilderna utan ligger i stället längst bak. Det var också viktigt att hela produkten samverkar med innehållet och har en lång livslängd. Att uttrycket på boken är Mikael Olsson.

Mikael Olsson beskriver det som väldigt skönt att projektet är till ända. Eftersom han parallellt haft andra projekt och redan är inbegripen i tre nya projekt – varav det ena är ytterligare ett samarbete med Steidl – har det inte uppstått någon direkt tomhet. Mest lättnad och glädje.

– Hur det skulle vara att vinna titeln Årets fotobok? Kul! Och jag skulle hoppas att det innebar att fler upptäckte boken, säger Mikael Olsson.

/ MARIT LARSÖDTER

MIKAEL OLSSON »Jag ville genomföra min idé från början till slut. Inte hamna i det läget att boken förvandlas till något som är anpassat efter förlagets önskningar.«

»Jag vill bevara den politiska scenens estetik«

Ibland ser vi attribut från de här miljöerna skymta förbi under en demonstration eller på ett flygblad. I Hendrik Zeitlers bilder hamnar vi rakt i de kollektivhus eller autonoma center där vänsterradikala grupper träffas, håller möten eller kanske driver bokhandel och café. Ett hopplock av udda möbler, knutna nävar och interiörer från veganska kök.

Eftersom han själv varit politiskt aktiv både när det gäller djurrätt och antifascism har han gedigen erfarenhet av miljön, från hemlandet Tyskland och Holland men även Norge och i viss mån Sverige.

Skalet till att han började sin dokumentation var att husen stod inför en förändring. Kollektivhuset Ya Basta i Oslo skulle rivas, Blitz i samma stad stod inför en omfattande renovering. Väggmålningar och slagord skulle gå förlorade.

– Jag ville bevara den politiska scenens estetik. Bidra till historieskrivningen. Det är lätt att tro att det här en stil som är beständig men det går säkert trender även i den här miljön. När ett hus rivs eller renoveras blir det i dag en annan stil på det som skrivs och målas jämfört med 1980-90-talet.

Mellan 2004 och 2010 har han dokumenterat de tre hus (utöver Ya Basta och Blitz även Kvarnis i Västerbotten) som nu blivit boken *A Place of One's Own*, utgiven av Gösta Flemming på Journal förlag.

Hendrik Zeitler som tidigare har ställt ut en hel del förvänares över reaktionerna på hans första bok.

– Bortsett från vänner och bekanta på vernissagen har jag fått väldigt lite respons på mina utställningar. Eftersom jag har dåligt självförtroende har det bidragit till min känsla av att vara en bluff som när som

A Place of One's Own
Form: Jonas Lindblad
JOURNAL

NAMN Hendrik Zeitler.
FÖDD I västtyska Hamm 1975. Kom hösten 1999 som utbytesstudent till Högskolan för fotografi och film i Göteborg. Den tänkta terminen har hittills blivit tolv år.

BOR Med flickvän, son och hund i Angered utanför Göteborg.

ARBETAR MED Under visar på Högskolan för fotografi och film. Fotograferar. Har ett stort antal projekt på gång.

BÄSTA FOTOBOKSMINNE »80 miljoner bilder – Norsk kulturhistorisk fotografi« som ger oss en aning om hur många fotografiska berättelser som finns gömda i privata och offentliga arkiv.

helst kan bli avslöjad. Boken har inneburit någonting helt annat. Det är otroligt många av de som köper boken som kommer med synpunkter. Även branschfolk, formgivare och boende i husen jag plåtar och andra utanför fotovärlden. Det är väldigt roligt, säger Hendrik Zeitler.

Ursprungsidén var att enbart plåta husens gemensamma utrymmen, någonting annat trodde Hendrik inte att de boende skulle acceptera. Men en efter en av de boende bjöd in och närmast bad honom att plåta även deras sovrum, berättar Hendrik, som förvänares över det stora antalet linslöss.

Vart har människorna tagit vägen i bilderna?

– Jag har plåtat mycket med storformat för att få absolut skärpedjup och då måste man jobba med liten bländaröppning och kanske 20, 30, 40 studioblixtar efter varandra. Ingen människa står still så länge. Dessutom har man redan sett en del av den sortens porträtt av den politiskt engagerade människan.

Efter ett par års fotograferande visade Hendrik Zeitler sina bilder för några andra »konstmänniskor«. De tyckte att miljöerna var fula. Att de rörliga rummen var förskräckliga och ingenting att se.

– Jag bestämde mig för att inte visa dem mer.

Avgörande för det fortsatta arbetet blev mötet med Joa Ljungberg och Edi Muka, som kurerade Göteborgs Internationella konstbiennial 2007. Under sitt arbete inför biennalen sökte de kontakt med lokalt verksamma konstnärer och Hendrik tog mod till sig. Han visade dem ett urval av de bilder han dittills tagit. Mötet föll väl

ut. Vid utställningen medverkade han med 14 bilder i formatet 1 x 1,26 meter.

Att ha sett sina bilder i den storleken blev en erfarenhet han hade med sig in i arbetet med boken.

– Jag visste vad det betydde att kunna läsa vad som stod skrivet på väggarna i husen eller se vad affischer föreställde. Därför var det viktigt att bilderna skulle vara ganska stora och i bra tryck, säger Hendrik.

Har du något tips till den som vill göra en fotobok?

– Ha ett gott självförtroende. Och se till att arbeta med en person som har erfarenhet av att göra böcker. Processen att göra allting själv är dyr, långdragen och seg. Men det var det värt. Tillfredsställelsen är stor.

/ MARIT LARSDOTTER

HENDRIK ZEITLER »Eftersom jag har dåligt självförtroende har det bidragit till min känsla av att vara en bluff som när som helst kan bli avslöjad. Boken har inneburit någonting helt annat.«

NAMN Ruben Östlund.
YRKE Filmregissör.
BOR Göteborg.
AKTUELL Jurymedlem.
ÅLDER 37.

5 frågor

Ruben Östlund söker starka upplevelser

Varför tackade du ja till att sitta med i juryn för Svenska Fotobokspriset?

– För att jag faktiskt har haft väldigt få starka upplevelser av fotoböcker och det ville jag ändra på. När de ringde och frågade blev jag nyfiken, jag insåg att det här skulle bli svårt och det var nog det jag gillade.

Så hur gick det, valde ni ut böckerna snabbt?

– Nja, de andra i juryn var rätt

snabba men mig fick de vänta in. På bordet låg runt hundra sinsemellan väldigt olika böcker. Jag letade efter fotografer som har riktat kameran mot något som verkligen intresserar dem.

Finns det några likheter i kvaliteten mellan fotoböcker och filmer?

– Ja, ett bra fotografi ger mig en ny erfarenhet på samma sätt som en bra rörlig bild gör. Man kan också jämföra vissa eleganta coffee table books med

filmer – där man har använt sin professionalism och tekniska begåvning främst till att skapa en klanderfri yta. Sådana böcker (och filmer) väljer jag bort.

Vad ställde ni för krav på böckerna?

– För mig ska de inte bara stå hemma i bokhyllan eller ligga på ett bord – de ska vara böcker med bilder som man vill söka sig tillbaka till. Det är ju väldigt höga krav om man tänker

på hur få böcker som faktiskt lyckas leva upp till det.

Var det svårt att välja just fem böcker?

– Ja, det fanns flera böcker som var väldigt bra. Alla de nominerade böckerna gav en upplevelse som fick mig att vilja formulera mig. Det är ju precis det som en stark upplevelse gör, tvingar åskådaren att bearbeta den på något sätt.

Årets alla böcker

Glädjande många fotoböcker, över 100 stycken, skickades in i år. Det är 20 fler än i fjol. De fem nominerade böckerna finns presenterade på föregående sidor.

BJÖRN ABELIN
Bläck
Form: Carl Åkesson
NATUR & KULTUR

NIKLAS ALMESJÖ
Uppsalaläret i bilder
Form: Niklas Almesjö
MOTIVUPPSALA.SE

MARTIN ALMQVIST
Global Sea Life
Form: Martin Almqvist
MAKRIIMEDIA

MIKAEL ANDERSSON
Barnmark
Form: Patric Leo
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

JOHAN ARDEFORS
Kol och krita 1-2
Form: Johan Ardefors
GOTCHA! INFORMATION AB,
(NUMERA ARDEFORS SVERIGE AB)

JENS ASSUR
Thailand - a Charter Paradise
Form: Jens Assur och
Martin Norrlind
STUDIO JENS ASSUR AB

ANDREA BELLUSO
Swedish Fetish
Form: Armando Chitolina
och Magnus Olofson
ANDREA BELLUSO

CARL BENGTSSON
Carl Bengtsson - Portraits
Form: Henrik Nygren Design
BOKFÖRLAGET ARENA

MICKE BERG
Stockholm 1955-2009
Form: Micke Berg
EGET FÖRLAG

ELIN BERGE
Drottninglandet
Form: Frans Enmark
BOKFÖRLAGET ATLAS

THOMAS BERGMAN
Hjärtat klappar för Ross
Form: Jonathan S Bollman
HJÄRTEBARNSFÖRBUNDET
OCH HJÄRT-LUNGFONDEN

STEFAN BLECKERT
Ekoparksresan
Form: Dick Norberg
BOKFÖRLAGET ARENA

JESPER BLOMQVIST
Ögonblick från ett Möllevängen
i förvandling
Form: Henrik Eklundh Paglert
EKLUNDH PAGLERT

HELENA BLOMQVIST
The Elephant Girl
Form: Anna-Kari Lejon
ANGELIKA KNAPPER GALLERY

MARTIN BOGREN
Lowlands
Form: Patric Leo
MAX STRÖM

DONALD BOSTRÖM
Som en osynlig sten i mitt hjärta
Form: Donald Boström
LEOPARD FÖRLAG

DONALD BOSTRÖM
300 år i livets tjänst
Form: Donald Boström
och Ola Svenre
SVENSKA BARNMORSKEFÖRBUNDET

ANNA CLARÉN
Puppy Love
Form: Ola Carlsson
JOURNAL

SARAH COOPER
My Quiet of Gold
Form: Sarah Cooper
och Nina Gorfer
SIGMA FÖRLAG

BJÖRN DAWIDSSON
Kars
Form: Mia Bengtsson Plynning
DOG FÖRLAG

LAILA DURÁN
Scandinavian Folklore
Form: Laila Durán
DURAN PUBLISHING AB

NATHALIA EDENMONT
Eternal
Form: Henrik Gistvall
BOKFÖRLAGET ARENA

CHRISTER EHRLING
Asphalt Telegraph
Form: Johan Lindberg
JOURNAL

RALF EKVALL
Fredriksdal - Fyra årstider för
alla sinnen
Form: Pierre Österholm
ARENA

MARCUS ELMERSTAD
Hamra nationalpark
Form: Claes Pettersson
VOTUM & GULLERS FÖRLAG

JOAKIM ENEROTH
Short Stories of the Transparent
Mind
Form: Patric Leo
POWERHOUSE BOOKS

LENNART ENGSTRÖM
Uppsala på nära håll
Form: Bo Hammar
HAMMAR FÖRLAG

JH ENGSTRÖM
La Residence
Form: Greger Ulf Nilson
JOURNAL

ÅKE ERICSON
Kosovo in Progress
Form: Terése Björnsenius
THE BEARDED LADY

ANN ERIKSSON
Christian Eriksson - bildhuggare
Form: Ann Eriksson
SIGMA FÖRLAG

JACOB FELLÄNDER
I Want to Live Close to You
Form: Patric Leo
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

THOBAS FÄLDT
Year One
Form: Greger Ulf Nilson
STEIDL/GUN

THOBAS FÄLDT
581C - Volume 2 & 3
Form: 1:2:3
B-B-B-BOOKS/OWN BOOKS

PETER GERDEHAG
Kokvinnorna
Form: Johan Sjödellus
VOTUM & GULLERS FÖRLAG

DENISE GRÜNSTEIN
Figure Out
Form: Greger Ulf Nilson
BOKFÖRLAGET ARENA

KATINKA GOLDBERG
Surfacing
Form: Katinka Goldberg
JOURNAL

JAN GRAHN
Fotografiska bilder - Tidsnär
och förflutet
Form: Jan Grahn och
Artur Graz
KONSTHALLEN TROLLHATTAN

SERKAN GÜNES
Stockholm - Sjön, skogen &
skärgården
Form: Michel B. Hjorth
BALKONG

EVA-TERÉZ GÖLIN
Mobil
Form: Eva-Teréz Gölin
LUCIDA PRESS/EVA-TERÉZ GÖLIN

STIG HAMMARSTEDT
Shakespeare i Roma
Form: Mark Ingelse
FOTOGRAF STIG HAMMARSTEDT

ÅKE HEDSTRÖM
svart/vitt & färg
Form: Christer Strandberg
BOKFÖRLAGET ARENA

ULF HUETT NILSSON
Detaljer hemma
Form: Patric Leo
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

ANDREAS HYLTHÉN
Fabelös kenamik
Form: Sofia Brodin
TUKAN FÖRLAG

OLOF JARLBRO
Nepal and Mao
Form: Olof Jarlbro
ROUGH DOG PRESS

GERRY JOHANSSON
Pontiac
Form: Henrik Nygren
GUNGALLERY/MI A C K

GERRY JOHANSSON
Dalen
Form: Tony Cederteg
LIBRARYMAN

EWA-MARI JOHANSSON
Mama Maasai
Form: Jon Ryberg
UTGIVEN AV DUNKERS KULTURHUS
I SAMBAND MED UTSTÄLLNINGEN

MARITA OCH HELGA JONSSON
Körsbärsgården - möten mellan
konst och natur
Form: Agnes Dunder
KÖRSBÄRSGÅRDENS FÖRLAG

GUSTAF KARLSSON
Försvinnanden/Disappearances
Form: Gustaf Karlsson
BIERYTS DESIGN

JOAKIM KOJCANCIC
Mediolanum XXI
Form: Joakim Kojcancic
JOAKIM KOJCANCIC

NINA KORHONEN
Rewind. The Photographs
Form: Patric Leo
FOTOHOF

SUSANNE KRONHOLM
Hund - människans bästa vän
är bunden
Form: Niklas Lindblad
TELEGRAM BOKFÖRLAG

HYUN-JIN KWAK
Länge leve flygskivet!
A Collector's Mind
Form: Sandra Praun
REVOLVER PUBLISHING

KLARA KÄLLSTRÖM
Blackdrop Island
Form: 1:2:3 och Marika
Vaccino Andersson
B-B-B-BOOKS

**KLARA KÄLLSTRÖM &
THOBAS FÄLDT**
Wikiland
Form: 1:2:3
B-B-B-BOOKS

**MAGNUS LAUPA &
FREDRIC ALM**
Företagare/Kontraster
Form: Holger Thorsin
KONTINENT

LESLEY LESLIE-SPINKS
Mats Ek
Form: Patric Leo
BOKFÖRLAGET MAX STRÖM

JENS LINDHE
Damer og dyr, damer og helte -
en barabok om Thorvaldsens hus
Form: Jens Bertelsen och
Ann-Sofi Bertelsen
ARISTO

JOAKIM LLOYD RABOFF
Västra Hamnen 2011
Form: Joakim Lloyd Raboff
och David Pahmp
RABOFF AB

NILS PETER LÖFSTEDT
Club 13
Form: José Pedro Cortes, Nils
Petter Löfstedt och André
Principe
PIERRE VON KLEIST EDITIONS

MARTIN MAGNTORN
Färbiset
Form: Jan Olsson
ÖSTLINGS BOKFÖRLAG SYMPHONIA

ROINE MAGNUSSON
Kör - en kärlekshistoria
Form: Petter Antonisen
och Mario Sierra
VOTUM & GULLERS FÖRLAG

HILDEGARD MICKELSSON
Fotografi Hilding Mickelsson
Form: Petter Antonisen
och Mario Sierra
BOKFÖRLAGET ARENA

LEIF MILLING
Långa leve flygskivet!
Form: Henning Sandström
ÅGRENHUSSET FÖRLAG

HENRIK MONTGOMERY
Statsministern
Form: Otto Degerman
MEDSTRÖMS BOKFÖRLAG
**METTE MUHLI &
MARKUS ANDERSSON**
Revisit - Rewind
Form: Mette Muhli, Markus
Andersson, Robert Ericsson
och Anders Malmberg
EGEN UTGIVNING

DANIEL MÄNSSON
Cold Water Surfing
Form: John Bergdahl
DOKUMENT PRESS

HANS MÄNSSON
Vattenvärld - iakttagelser från
en fjällbäck
Form: Hans Månsson
VATTENVÄRLD

KATARINA NILSSON
Lantlig Charm
Form: Katarina Nilsson
ATELJÉN KATARINA NILSSON

CLETUS NELSON
Nwadike - Tankar ur ett lejons gap
Form: Annelie Johansson
HEIDRINS FÖRLAG

BRITA OLSSON
Kjartan Slettebak -
konsten att falla
Form: Silje Nes
CARLSSON BOKFÖRLAG

MISHA PEDAN
stereo_typ
Form: Anders Malmströmer
KHIMAIRA

LASSE PERSSON
Krakow - fem steg till
Form: Per Kollberg
VOTUM & GULLERS FÖRLAG

OSCAR POULSEN
Ett porträtt av [ingenting]
Form: Henrik Grimmer
OSCAR POULSEN

VINCE REICHARDT
Shadows of Light
Form: Sirje Papp
VOTUM & GULLERS FÖRLAG

CHRISTIAN ROOSVALL
Goda utsikter
Form: Janne Persson
BILBO & CO

MIA SANDGREN
Handling - att visa hund på
utställning
Form: Tina Danielsson
Ord & form
ICA BOKFÖRLAG, FORMA BOOKS AB

MICKE SANDSTRÖM
Way Out West, 2007-2010
Form: Micke Sandström
REVERBI

LINA SELANDER
Around the Cave of the Double Tombs
Form: Johan Thernænius
OEI EDITÖR

ÅSA SILLER FD KRISTENSSON
Malmö - Från hav till betong i
Sveriges skönaste stad
Form: Lina Bergström
ICA BOKFÖRLAG

JESSICA SILVERSAAGA
01 - Where no endings end
Form: Tobias Wiklund
och Carl Platon
JESSICA SILVERSAAGA

SANNA SJÖSWÄRD
Eldsjälar
Form: Amelie Stenbeck Ramel
BLADH BY BLADH

RICHARD SKOGLUND
Magdalenas mostrar
Form: Christina Skoglund
EGET FÖRLAG

DAG SKRIDE
Några år i Arvika
Form: Hans Bergström
EGET FÖRLAG

MIKAEL SUNDBERG
Vallönvägar - en vecka i svenska
Vallonien
Form: Maria Hansson
VOTUM & GULLERS FÖRLAG

YLVA SUNDGREN
Inga kan älska som vi
Form: Gösta Flemming, Ylva
Sundgren, Johan Lindberg
JOURNAL

NILS-INGVAR SVENSSON
Stockholm with love
Form: Nils-Ingvar Svensson
och Magnus Svensson
CINDOR AB

GUDRUN THIELEMANN
Karlheinz Sauer, ädelsmed
Form: Gudrun Thielemann
ALVARHUS MEDIA

AGNES THOR
Aurora Borealis
Form: Mörel Books
MÖREL BOOKS

PIA ULIN
Nesting
Form: Marja Pennanen
RAMNER & ULIN
A TEAMWORK PRODUCTION

JONAS VALTHERSSON
Sankta Maria
Form: Åsa Höjer
VISBY DOMKYRKOFÖRSAMLING

MAGNUS WAHMAN
26 smaker - 26 landskap
Form: Olle Unenge
VOTUM & GULLERS FÖRLAG

FRANK WATSON
Grated Cheese and Breadcrumbs
Form: Frank Watson
FOTOWORKS

ULF WESTERBERG
Sköra vingar - fjärlars liv
och hemligheter
Form: Bo Hammar
HAMMAR FÖRLAG

ULF WESTERBERG
Klagshamn - vilder, ljus, känsla
Form: Ulf Westerberg
ANTIOPA FÖRLAG

PERNILLA ZETTERMAN
Behave
Form: Sandberg & Timonen
HATJE CANTZ

2010
Hannah Modigh
Hillbilly Heroin,
Honey

2009
Kent Klich
Picture Imperfect

2008
Trinidad Carrillo
Naini and the
Sea of Wolves

2007
Sune Jonsson
Och tiden blir ett
förunderligt ting

2006
Anna Clarén
Holding

2005
Lennart af Petersens
och Åke Hedström
Ljusset och rummet

2004
Nina Korhonen
Anna, Amerikan
mummu

2003
Anders Krisår
Chords No 1-17

2002
Bertil Quirén
Bohuslän i svartvitt
2001
Ewa Stackelberg
Berättelse för levande

2000
Per Skoglund
Stockholms satelliter

1999
Kent Klich
El Niño

1998
JH Engström
Härbärge

1997
Lars Sundh
Ajax & Kingston

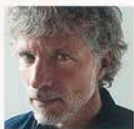
1996
Anders Petersen
Ingen har sett allt

Det våras för fotoboken!

Aldrig någonsin har det varit lättare att själv ge ut en fotobok. Vill man bli rik ska man satsa på natur och udda människor. Vill man bli odödlig ska man numrera sina böcker. Följ med F in i fotobokens vida värld.

text tommy arvidsson bild kuba rose

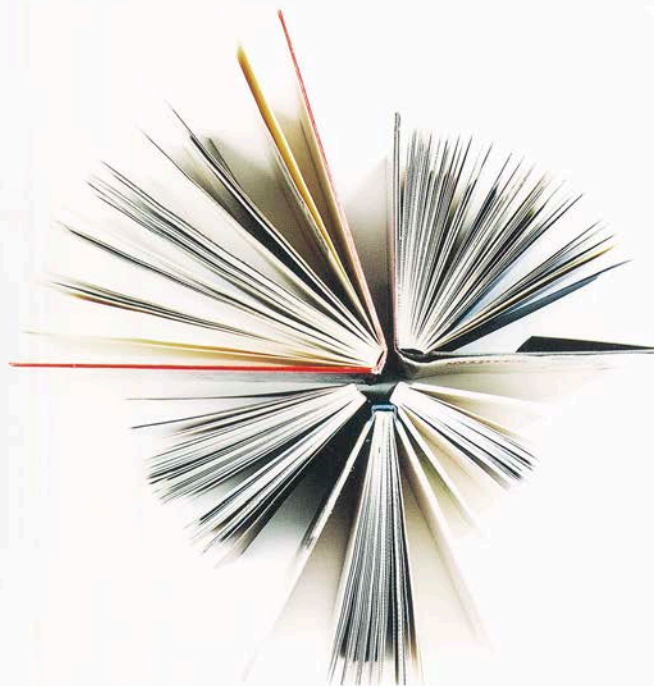
»När jag föreläser på skolor så är en fotobok det första den blivande fotografen vill göra.«

/ GREGER ULF NILSON, FORMGIVARE OCH GALLERIST

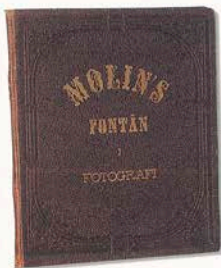

»Det viktiga är att man gör sina böcker för sin egen skull, för att man vill.«

/ MICKE BERG, FOTOGRAF

SKILLNAD PÅ BOK OCH BOK?
Vad är det för skillnad mellan en fotobok och en fotoillustrerad bok? Förläggaren Gösta Flemming har funderat över frågan i sin »Foto i bok«: »De förra utgår från fotografens eget arbete och innehåller huvudsakligen fotografier, och är i det totala utbudet förhållandevis få. Den senare sorten vimlar det av – inte minst i dag då påkostade kok-, trädgårds- och arkitekturböcker produceras i parti och minut – och de är ofta producerade på uppdrag och i samarbete med fack-expert.«

FÖRSTA FOTOBOKEN

1866 kom boken »Molins fontän« med sju inklustrade albuminografier tagna av Johannes Jaeger. Boken hade tryckta textark med dikter av Herman Säterberg och Karl Wetterhoff. I dag kan man köpa den på antikvariat för 2 000–3 000 kronor.

Fotoboken lever i sin egen värld, lite undanskuffad som den är från bibliotek och kultursidor. Fotoboken kan vara en saga, ett stycke poesi, en stridskrift, eller inträngande dokumentation. Den kan vara enormt stor, som Helmut Newtons Sumo som är 50 x 70 cm och levereras med stälstativ. Den kan var liten, som Bjarne Bares bok *Hose variations* som innehåller ett trettiotal bilder på trädgårdsslangar. Ämnet kan vara smalt, som Ellen Jongs *Getting To Know My Husband's Cock*. Eller brett, som Gösta Flemmings *Centennium*, som tar ett fast grepp om den svenska fotohistorien. Till form och utseende är fotoboken ombytlig som en kameleont.

Fotoböcker som når stora upplagor här i Sverige handlar oftast om natur eller landsbygd. Åke Mokvists bok om bygdeoriginal, *De ovanliga*, har uppnått sexsiffriga försäljningssiffror. Brutus Östlings första fågelböcker *Mellan vingspetsarna* och *Örnarnas rike* är också storsäljare. Torsten Axelssons och Stefan Edmans *Erik och Sigvard* har sålt i över 80 000 ex.

Men oftast trycks fotoböckerna i betydligt färre exemplar. När en bok ges ut i en liten upplaga kan den bli samlarobjekt. Lars Tunbjörks första bok *Gränslösa bilder* (1987) får man betala minst 2 000 kronor för på ett antikvariat. Christer Strömholms första fotobok *Till minnet av mig själv* (1965) är ett litet häfte som ingick i en serie där de övriga böckerna inte har något värde alls. Den säljs på den internationella marknaden för mer än 6 000 kronor.

Den här tendensen att fotoboken kan få ett samlarvärde har naturligtvis flera fotografier utnyttjat. När Nina Korhonen gav ut sin bok *Anna, amerikan mummy* i tusen exemplar gjorde hon samtidigt en specialupplaga på fyrtio exemplar där ett fotografi medföljde. Den kostade då avsevärt mycket mer. Det är också vanligt att bokutgivning och fotoutställning följs åt. De två delarna hjälper på så vis varandra, på samma sätt som popartister säljer skivor på sina konserter.

Jag söker upp den kända fotografen Gerry Johansson, han har lång och bred erfarenhet av att publicera fotoböcker. Över sparrissoppan på ett café i Malmö och pratar vi om 1970-talet och tiden då Aktuell fotolitteraturs böcker stod i var fotografs bokhylla.

– Vi satte i gång att ge ut böcker för att ingen annan gjorde det, berättar Gerry.

Satsningen växte så småningom till ett fotoboksbibliotek med fotografer som t.ex. Johanna Helander, Yngve Baum, Jean Hermansson och Anders Petersen. Den sistnämndes debutbok var också den första boken i serien. Böckerna gavs ut under större delen av 70-talet och följdes av en serie med namnet Fotolitteratur.

Kan du säga något om skillnader mellan då och nu?

– Ja. Framför allt är det lättare än någonsin att ge ut böcker. Tryckkostnaden har sjunkit kraftigt och så har vi ju internet för marknadsföring och försäljning. Det är möjligt att gå med vinst på en så liten upplaga som 500 exemplar. Man får dock ha tålmod, som exempel tog min *Amerika*-bok tolv år att sälja slut på.

Men fotoboksbranschen är mer dynamisk än någonsin och sättet att göra böcker på är allt fler. Fotoboken verkar passa bra in i den globala värld vi lever i. Bilder är som musik och kan läsas av alla, oavsett modersmål, i alla länder. Många svenska fotografer gör böckerna direkt för en internationell marknad, med engelsk text. Genom internet kan man få läsare över hela världen. Inget ämne är för smalt eller oöver för behandlas i en fotobok. Sébastien Girard har gjort en fantastisk bok om bilar som blivit repade och fått lyktor och annat krossade; *Desperate cars*.

Man behöver inte ens en kamera. Joel Sternfeldt gjorde häromåret ett reportage i oljestaten Dubai med sin i-phone. Boken *iDubai*, som producerades av Steidl, hade naturligtvis exakt samma proportioner som en telefon. Michael Wolf har gjort en bok med bilder som han hämtat ur gaturvyn på Google maps, *A Series of Unfortunate Events*. Rafflande läsning med par som hänglar i portgångar och bilar som brinner och människor som bara fallit ihop på gatan.

Men varför är de kvinnliga fotoboksfotograferna så få? När jag räknar upp den senaste tidens fotoböcker är en försvinnande liten del gjorda av kvinnor. Jag kollar för säkerhets skull om det är jag som kanske inte ser de kvinnliga fotoboksförfattarna. Men en snabb genomgång av det prestigefyllda fotoboksförlaget Steidls hemsida, ger vid handen att kvinnorna utgör ungefär en fjärdedel av alla fotografer. På Photoeyes nätbokhandel är det ännu färre.

Anna Clarén, fotograf och kursansvarig på Nordens fotoskola, förklarar att en del av problemet beror på att kvinnor inte gör sig höra.

– Om du inte räcker upp handen och talar om att du har något bra att visa upp så syns du inte. Det är alltför få kvinnor som deltar i tävlingar som till exempel Årets bild eller Scanpix fotopris eller som söker utställningsplats på gallerier.

När Anna Clarén gav ut sin första egna bok, hade hon svårt att hitta förebilder, någon som gjort något liknande. Någon hon kunde få råd och stöd från. Hon finner däremot gott om sådana konstellationer bland män.

– Vi tjejer måste bli bättre på att ta hand om varandra och att bli förebilder för varandra. Man måste få höra »dina bilder är bra, jag tror på dig«.

En sak är dock säker – den digitala revolutionen har förenklad bokproduktionen för både män och kvinnor. För bara tio år sedan var man nästan tvungen att vända sig till ett förlag för att få sin bok utgiven. I dag har man ofta alla verktygen i sin dator. Man kan med lite hjälp och stöd göra alla momenten fram till den magiska punkt där tryckfärg möter papper.

– Ja, det ges ut mer fotoböcker än någonsin, bekräftar formgivaren och galleristen Greger Ulf Nilson.

– Men kvalitén har inte blivit bättre. Alla fotografer är så extremt sugna på att göra böcker. När jag föreläser på skolor så är en fotobok det första den blivande fotografen vill göra. Men tittar man på de äldre fotografierna så har de samlat bilder och tänkt ganska länge innan de ger ut en bok.

Men varför ska man alls anlita en formgivare? Fotografen har ju tagit sina bilder, vet i vilken ordning de ska vara, känner sitt material bättre än någon annan.

– Visst kan man göra fotoboken själv. Men en formgivare är ju bra på något annat än fotografen och kan förhoppningsvis tillföra något nytt. Om jag ska göra en fotobok så måste det byggas på ett kreativt samarbete med fotografen. Jag skulle aldrig vilja göra en bok åt någon som vet precis hur boken ska se ut. När jag gjorde *From back home* åt Anders Petersen och JH Engström så fick jag flera lådor med bilder från dem som jag sedan gjorde ett förslag utifrån.

NÅGRA SVENSKA FOTOBOKSFÖRLAG

ARENA Förlag med varierad utgivning. Arkitektur och resehandböcker blandas med fotografmonografier och konstböcker.

BALKONG Man har en stark tonvikt på arkitektur, men är även intresserad av teknik och natur. Förlaget gav 2007 ut »Sjömärken« av Magnus Rietz.

THE BEARDED LADY Nystartat förlag som kickstartade med Pieter ten Hoopens starka Stockholmsskildring. Annars gör de mest kok- och livsstilsböcker.

DOKUMENT PRESS Graffitilitteraturs högborg. Mycket om street art men också böcker om surfning och andra hipa sporter.

GUN GALLERY Böcker i små upplagor. Oftast med fotografer som ställer ut på galleriet med samma namn.

HAMMAR FÖRLAG Huvudsakligen naturböcker utgivna av den hängivna tryckaren Bosse Hammar från Alingsås.

JOURNAL Ett av de svenska förlag som betytt mest för svensk fotografis internationella anseende.

LIBRARYMAN Ett förlag som kännetecknas av hög kvalitet, små upplagor och en internationell katalog.

MAX STRÖM Ett Bonniersföretag som varierar konfekten. Storslagna presentböcker som t.ex. Tore Hagmans »Staden vid havet« blandas med svartvita poetiska skildringar som Mikael Anderssons/Göran Tunströms »Barnmark«.

NYA VYER Åke Sidvall (f.d. Fotografiska museets intendent) säljer, förutom egen utgivning, böcker från ett flertal europeiska fotoboksförlag.

VOTUM (f.d. Gullers) Ett Örebroaserat förlag med viss förkärlek för landsbygd och natur. Ger även ut kok- och presentböcker.

»Vi vill ha kontakt med fotografer som skulle gjort sin bok oavsett om vi funnits.«

/ KALLE SANNER, FOTOGRAF OCH FÖRLÄGGARE

»Förlaget ville absolut ha massor av snö på omslaget till en bok om skånsk vintermat.«

/ HELENE TORESDOTTER, FOTOGRAF

STRANDAD VAL
1866 kom även Sveriges första naturfotobok som handlade om en strandad val i Göteborg. Boken utkom i 50 exemplar och valen kan fortfarande beskådas på Göteborgs naturhistoriska museum.

PLÅTA BAJS
Georg Sessler har i boken »Human Calligraphy« tagit bilder på sin egen avföring och gjort en lista på vad han ätit vid det aktuella tillfället. Enligt hörsågen är den populär bland kokkar. Boken finns på Stockholms Fotoantikvariat.

Greger Ulf Nilson är en central aktör inom svensk fotoboksutgivning. Hans kontakter med tyska förlaget/tryckeriet Steidl har lett till att en rad svenska fotografer kommit ut på en internationell arena. När jag berättar för honom att en bok av JH Engström nyligen släppts på ett japanskt förlag, Super Labo, blir han först förvånad. Någon sekund senare lyser han upp och utbrister:
– Men det är ju jag som har gjort dem, de är gjorda på datorm i rummet härintill!

En erfaren fotograf som hittat ett eget sätt att få ut sina bilder i bokform är Micke Berg. Vi träffas på Nytorget i Stockholm, hans revir sedan länge. När caféets espressomaskin har pyst färdigt och vi hittat ett avskilt hörn langar Micke Berg upp sina senaste böcker på bordet. Ointresserade bokförlag som ibland inte ens svarade på brev fick honom att ta saken i egna händer. Nu sänder han sina bildfiler till ett amerikanskt print-on-demand företag som också är hans försäljningskanal. Första exemplaret av boken kostar runt 500 kronor. Därefter ligger boken ute på företagets digitala bokhandel för beställning. Man kan bläddra sig igenom den på skärmen. Som kund beställer man direkt från usa, eller från fotografen. I det senare fallet får man en signerad bok, men får samtidigt betala lite mer.

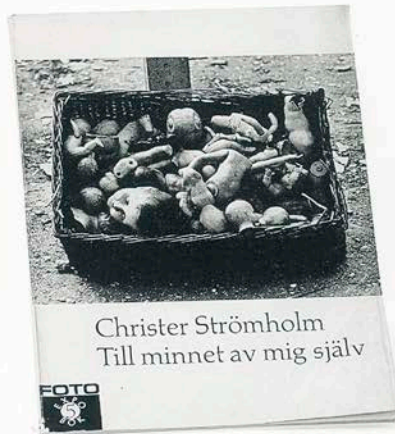
– Redan när jag gjorde *Occupationshandbok* i samband med okkupationen av Mullvadens 1979, fick jag blodad tand. Den tryckte vi svart på Polisens tryckeri och sålde sedan på gatorna.

De flesta av Bergs titlar är trots allt utgivna på »riktiga« förlag. Men de sex senaste är egenproducerade och finns att köpa på internetsidan Blurb. Genom detta arbetssätt behöver han inte dela eventuell vinst med så många mellanhänder. Layouten gör han själv.

– Det är ju en fantastisk layout, en bild per sida. *Stockholmsboken* bestämde jag mig för att göra i 50 exemplar. Jag sålde ut de där böckerna på tre veckor! Boken kostade rätt mycket att göra, så för att få något mervärde i det hela lade jag med en egen print. På de böckerna fick jag in mer pengar än jag någonsin fått från något förlag.

Har du något råd till den fotograf som aldrig gjort någon bok?

– Det viktiga är att man gör sina böcker för sin egen skull, för att man vill. Om sedan folk vill köpa den eller ej, det är en helt annan sak. Du har ju

Et litet häfte som kostar över 6 000 kronor.

nästan ingen kostnad för att göra en bok i dag, bara din tid. Men om man inte kan lägga ut femhundra spänn på ett första Blurbexemplar, blir det svårt.

En del aktörer går ännu längre i sin självständighetsiver. Det lilla svenska förlaget Farewell Books satsade på något som varit vanligt internationellt i många år. Med inspirationen från fanzine-världen trycker man små billiga böcker hos en enklare kopieringsfirma. En av förlagets böcker, Trinidad Carrillos Naini and the Sea of Wolves, fick Svenska fotobokspriset 2008. Förlaget, ett emmansföretag, är numera nedlagt eftersom initiativtagaren fotografen Märten Lange studerar utomlands.

Göteborgsfotograferna Simon Berg och Kalle Sanner som driver Blackbook publications är inne på samma spår.

– Vi vill vara en kanal för den typen av böcker som inte har en plats inom den klassiska förlagsvärlden. Vi trycker ganska små upplagor och till omfånget små böcker.

Simon Berg och Kalle Sanner vill bilda ett nätverk av fotografer och konstnärer som brinner för att göra böcker utanför de traditionella förlagsramarna. Båda två hyllar fotoboken som den bästa formen för att presentera ett projekt.

– Där utställningen mer blir glimtar, eller en

show, upplever man i fotobokens form hela arbetet, säger Simon Berg.

Blackbook handlar om samarbete. Sanner och Berg driver hemsidan och de respektive upphovsmännen har sina egna böcker hemma. När en beställning kommer så förbinder sig fotografen att inom en vecka skicka boken till kunden.

– Vi vill ha kontakt med fotografer som skulle ha gjort sin bok oavsett om vi funnits eller ej. Men vi vill inte bara vara distributörer av färdiga böcker. Det som tas in i vår katalog måste passa in i sammanhanget, säger Sanner.

De två fotograferna har bägge gjort böcker under Blackbooks signum. De betonar envist att det nästan aldrig handlar om pengar. Som så ofta i kreativa sammanhang så handlar det om att man har ett material som man vill visa för omvärlden. Boken blir till en slags slutpunkt för ett specifikt projekt. Det som finns inom sidorna finns där och kan inte ändras.

Så lämnar vi fotobokens finrum och tittar på den del av fotoboksvärlden där pengarna finns och där ofta fotografen är en del i ett team eller bara inhyrd för att göra en viss sak.

Nästan varje dag kommer det ut en ny kokbok i Sverige. När Monika Ahlberg och Ewa-Marie Rundquists bok *Rosendals trädgårdscafé* gavs ut 1994 var utgivningstakten ungefär 10–15 kokböcker per år. Den boken blev början på ett nytt sätt att fotografera och presentera mat och har i dag sålt i över 300 000 exemplar.

Johanna Ekberg, förlagschef på Bokförlaget Arena ser heller ingen avmattning i intresset för den här typen av guideböcker om mat, trädgård, arkitektur och resor.

– Böckerna kommer oftast till på förslag från en skribent eller formgivare. Men man vet aldrig innan vad som säljer, vi går ofta på någon slags magkänsla, säger hon. Vanligt är att vi samarbetar med fotografer som själva varit i kontakt med förlaget, eller som vi känner sedan tidigare. I en kokbok kan man till exempel ha en fotograf som bara fotograferar maträtter och en som tar mer reportagebetonade bilder kring bokens tema. Ersättningen för ett bokjobb varierar. För det mesta finns ingen budget för att betala per timme utan förlagen förhandlar fram ett paketpris. Sedan blir det upp till fotografen att försöka minimera sina kostnader. Prestigifyllda och roligare jobb som att fotografera caféer i Europa betalar sämre än mer rutinmässiga jobb som att fotografera maskiner.

Att få till en träff med den erfarna Helene Toresdotter, Malmöfotograf med trädgård, mat och inredning som specialitet, är inte det lättaste. Det är mitt i sommaren och det ljusa halvåret är hennes huvudsakliga arbetstid, bokköpare vill helst se somriga bilder i böcker och tidningar.

Toredotter arbetar sällan med fler än eller två böcker per år. En bok kräver betydligt mer arbete och engagemang än att göra ett reportage för en tidning. Det gör också att bokprojekt sällan är lönsamma.

– Hade jag varit mer disciplinerad så kanske jag kunde ha fått bättre lönsamhet, men böckerna jag arbetar med har en förmåga att svälla ut, säger hon. När Helene Toresdotter och hennes medförfattare väl fått ett förslag accepterat av förlaget så arbetar de relativt fritt. Det som det kan bli stridigheter om är bokens omslag, där marknadsföringsavdelningen på förlaget brukar ha synpunkter.

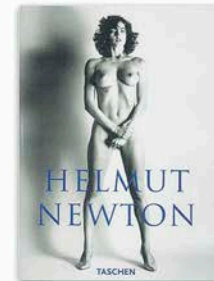
– En gång för några år sedan blev jag så arg så att jag knappt fick luft. Förlaget ville absolut ha massor av snö på omslaget till en bok om skånsk vintermat. De ville att jag skulle åka norrut med dukning och allt. Det löste sig dock den gången genom att det faktiskt blev snö, i Skåne.

Sammanfattningsvis kan man väl säga att möjligheterna att låta världen få ta del av våra fotografiska visioner i pappersform aldrig har varit större. Vi behöver inte pantsätta vårt hus eller ta stora banklån. Som egen förläggare har man en stor frihet att utforma sin produkt. Eller så kan vi vända oss till ett förlag, kanske tillsammans med en författare och formgivare, och få hjälp med teknisk produktion och marknadsföring.

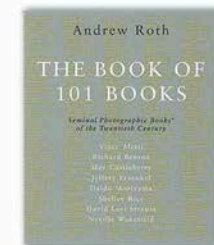
Fotobokens kameleontliknande utveckling går vidare mot dataspelsliknande webbdokumentärer som den fransk-amerikanska produktionen *Prison valley*. Många aktörer arbetar med applikationer för webben där klassiska, sedan länge utgångna, böcker visas i faksimil tillsammans med extramaterial som till exempel fotografintervjuer.

Men att sätta sig ner i soffan med en fotobok och sakta bläddra fram och tillbaka, njuta av trycket, papperet, den snygga inbindningen är fortfarande en oslagbar upplevelse. Fotobokens tid är verkligen nu. ☑

På www.sfoto/fotoförfattarna kan du läsa vidare om villkoren för att ge ut böcker. Under rubriken Om fotoboken får du råd om stipendier, litteraturstöd och mycket annat.

Megastora »Sumo«.

BÖCKER OM BÖCKER

Fotobokssamlaren Andrew Roth gav ut boken »The Book of 101 books: Seminal Photographic Books of the Twentieth Century« (2001). Där beskriver han sina favoritböcker, i text och bild. Flera av upphovsmännen har fått berätta om sina verks tillkomst.

STEFAN
OHLSSON
TEKNIKREDAKTÖR

Fotoboken går nya vägar

FÖR 25 ÅR SEDAN startade jag och några vänner Fotograficentrums förlag. Vår målsättning var att ge ut fotoböcker av hög kvalitet till ett rimligt pris. Vi hann inte trycka många titlar innan vi insåg att god kvalitet och rimligt pris var en omöjlig kombination. Det var dessutom omöjligt att trycka en bok i en mindre upplaga än 2 000–3 000 ex. Tryckte man färre böcker blev kostnaden per exemplar löjligt höga.

Sedan dess har det skett en tryckteknisk revolution. I dag är det möjligt att trycka böcker i normalt offsettryck i upplagor på ett par hundra exemplar utan att styckekostnaden sticker i väg till astronomiska höjder. Också kostnaderna för reproarbetet har sjunkit. Böcker som under 1980-talet skulle ha haft en total produktionskostnad på 200 000 kr kan i dag göras för mindre än en fjärdedel.

Den tekniska kvaliteten har samtidigt förbättrats drastiskt. Framförallt

Böcker som under 1980-talet skulle ha haft en produktionskostnad på 200 000 kronor kan i dag göras för mindre än en fjärdedel.

har kvaliteten på det svartvita trycket blivit bättre. Vi får gå tillbaka till 1950-talets djuptryck för att hitta motsvarande bildkvalitet som vi idag får ut. Visst gjordes det böcker av extremt hög kvalitet även under 1980-talet, men de var undantag.

Nu kommer också digitalt tryck. Kvaliteten har också varit snarlik den man får från en kopiator, men utvecklas just nu mycket snabbt. I dag kan digitaltryck konkurrera i kvalitet med den man får från traditionell offset. De ekonomiska fördelarna är stora eftersom det inte finns någon startkostnad. Per exemplar är kostnaden för en bok lika hög för ett ex som för hundra. Detta har gjort att det växt upp flera tjänster som producerar böcker framför allt till privatkunder. En del av dessa leverantörer börjar nu också ge sig in i en mer professionell marknad. De hanterar då inte bara tryckning, utan också försäljning och distribution av boken via webben. Eftersom boken trycks först när någon vill köpa ett exemplar minskar de ekonomiska riskerna. Fotografen eller förlaget slipper att ligga på lager av böcker. Micke Berg är den svenske fotograf som arbetat längst på det här sättet. (Läs mer om honom i Tommy Arvidssons artikel på sidan 30)

Nästa utvecklingssteg leder bort från att trycka på papper. Ett intressant exempel är Kadir van Lohuizen, medlem av fotografkollektivet Noor. Han genomför just nu en reportageresa längs med hela Amerikas kust, från Eldslandet i söder till Prudhoebukten i norra Alaska. Kontinuerligt lägger han ut bilder, filmer och texter via en app, kallad PanAm, som är designad för en Ipad. Och han är inte ensam, listan på fotografer som arbetar på detta sätt blir allt längre. Det ska verkligen bli spännande att se vilka vidare steg fotoboken tar i framtiden. **S**

NIKONS NYA

Nikon har nu visat sitt nya kamerasystem, som bygger på en sensor på 8,8 x 13,2 mm. Sensorn är en CMOS-sensor som är utvecklad av Nikon och har 10 MP. I systemet ingår två olika kamerahus och fyra objektiv redan från start.

Formatet på den nya sensorn kallar Nikon för CX. FX är Nikons professionella format på 24 x 36 mm, DX används i Nikons övriga systemkameror och har ett format på 16 x 24 mm. Den lilla CX-sensorn har gett Nikon möjligheten att konstruera kompakta objektiv.

Kameran ska ha en extremt kort tid från avtryck till bild, snabbare än Nikons professionella kameror. Den har också en hög bildfrekvens med 10 bilder/sekund med följande autofokus. Även autofokuseringen ska vara snabb och kombinerar en fasetdektorerad och en kontrastdektorerad fokusmodul. Den modul som snabbast hittar korrekt fokus används.

De två kamerahusen har fått namnet V1 och J1, där V1 är den mer avancerade modellen med ett kamerahus i metall.

ARBETA PÅ SKÄRMEN

Wacom har tagit fram en tryckkänslig skärm i 24-tumsstorlek, kallad Cintic 24HD. Med Wacom's ritpennor kan användaren arbeta direkt på skärmen.

Skärmen har en upplösning på 1 920 x 1 200 pixlar och har en färgrymd som motsvarar 92 procent av Adobe RGB-

färgrymden. Pennan har en tryckkänslighet på 2 048 olika nivåer. Skärmen kan ställas i en rad olika positioner för att användaren ska hitta den bästa arbetspositionen.

Wacom tillverkar två serier av ritplattor, den mer avancerade versionen Intuos och den något enklare Bamboo. Nu har man tagit fram den tredje generationen av Bamboo-plattor.

Den främsta nyheten är att Bamboo kan arbeta trådlöst genom ett extra tillbehör. Pennan har också förbättrats med ett mjukare grepp och programmeringsbara knappar. Ritplattan finns i två olika storlekar.

PROFOTOS LJUSFORMARE

Profoto tar fram allt fler ljusformare som gör det möjligt för fotografen att arbeta både med stillbild och med rörlig bild. Det senaste tillskottet är Cine Reflector, en modulärt uppbyggd reflektor för både blix- och fast ljus. Genom sin modulära uppbyggnad kan den alltså anpassas för en rad olika ljussättningskrav. Det finns dels en traditionell parabolisk reflektor, dels en reflektor uppbyggd som Profotos vanliga zoomreflektor.